

PROF. DR. NEDIM ŠARAC (1926-2008)

Koncem prošle godine, u vrijeme kada sam intenzivno sa najbližim saradnicima razmjenjivao ideje o novim projektima koje bismo zasnovali u Institutu za istoriju u Sarajevu, dobio sam informaciju da bi profesor Šarac želio sa mnom razgovarati i predložiti mi nešto što je smatrao korisnim za našu historiografiju. Naravno, odmah smo se susreli (bilo je to 4. oktobra 2007.) i dugo razgovarali. Profesor mi je govorio o raznim idejama koje je on u sebi nosio i o kojima je razgovarao sa svojim prijateljima, o projektima koje je on davno želio pokrenuti, ali iz različitih razloga nije (ponajviše zbog nepovoljnih uvjeta u kojima se nalazila naša nauka i naš Institut za istoriju). Smatrao je kako, ipak, mi u Institutu trebamo sada pokrenuti jedan opširan projekt koji bi se zvao "Leksikon historije Bosne i Hercegovine". On nema snage u tome aktivno sudjelovati, ali vjeruje da smo mi u stanju to realizirati.

Mislio sam tada kako je ideja odlična, ali i bio svjestan da su sada uvjeti za njezinu realizaciju puno teži nego u vrijeme kada je profesor Šarac aktivno djelovao. No, svesrdno sam prihvatio njegovu ideju i sa saradnicima smo brzo razradili i napravili kompletan projekt Historijskog leksikona Bosne i Hercegovine. Tada nisam niti slutio da profesor Šarac, očito već svjestan skorog završetka svoje životne priče, nije želio ovu ideju o Leksikonu ponijeti sa sobom nego je ostaviti nama mladima da se na njoj iskušamo.

Ovo sam naveo samo da bih argumentirao koliko je profesor Šarac, uprkos podmakloj dobi i već narušenom zdravlju, ostao vezan za historijsku nauku. Istodobno, to je dokaz koliko je profesor Šarac bio otvoren kao naučnik i spreman svoje ideje dijeliti sa drugima. Također, pokazuje to i da je profesor Šarac bio ne samo veliki historičar, nego i pokretač velikih projekata i odličan organizator i lider.

Rođen u Sarajevu 25. maja 1926. godine, u uglednoj građanskoj porodici, Nedim se još kao srednjoškolac opredijelio za ljevičarski, buntovnički i revolucionarni pokret. Pripadnost tom pokretu bio je znak idealizma, a Nedim Šarac je kasnije, kroz čitav svoj život, pokazao da se nikada nije odrekao tog idealizma. Oni koji ga dobro poznaju često navode da je, čak i u vrijeme kada je rukovodio velikim i poznatim projektom pisanja "Istorije Saveza komunista Bosne i Hercegovine" i kada je bilo

moguće preko tog projekta dobiti sve što je trebalo jednom Institutu (pa i svim pojedincima uključenim u taj projekt), Nedim idealistički pristupao tom poslu, odbijajući bilo kakve privilegije kako za sebe lično tako i za druge koji su na tome radili. Htio je profesor Šarac da se napiše poštena i argumentirana historija jedne političke partije koja je dugo vremena vladala u Bosni i Hercegovini. Kada smo imali historije JMO, HSS i drugih stranaka, sasvim je razumljivo da imamo i historiju SK. Naučni razlozi i naučni kriteriji bili su važniji od svih ostalih. Pa, to je najveći idealizam.

Nedim je tome svjedočio čitavim svojim životom. Sudionik u Drugom svjetskom ratu od 1941, nakon rata Nedim Šarac je jedno vrijeme radio kao profesionalni omladinski rukovodilac, ali ubrzo se opredjeljuje za naučni rad. Najprije završava studij historije na Višoj pedagoškoj akademiji (1948), a potom i studij na Filozofskom fakultetu u Sarajevu (1960), gdje je 19. marta 1974, doktorirao briljantnom tezom o šestojanuarskom režimu s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu. U međuvremenu, radio je kao srednjoškolski profesor historije u Banjoj Luci i Sarajevu (1948-1949), Institutu društvenih nauka u Beogradu (1949-1951), zatim kao jedan od prvih saradnika u Istorijском odjeljenju CKSKBiH, profesor Visoke škole političkih nauka (danas Fakultet političkih nauka, 1961-1972), zatim kao direktor Muzeja revolucije BiH (1972-1975) i konačno u Institutu za istoriju, gdje je neprekidno radio od 1975. do odlaska u mirovinu 1988. godine. Na svim ovim poslovima profesor Šarac se odlikovao izuzetnom radnom energijom i idejama koje će ostaviti pečat na dalji razvoj svih tih institucija.

U tom razdoblju, profesor Šarac nikada nije zanemario ni svoje društveno djelovanje. Između ostalog, bio je i poslanik u Skupštini SFRJ (1963-1967), član CKSKBiH (1965-1969), gdje se, uglavnom bavio organizacionim pitanjima vezanim za historiju. Od 1979. do 1988. godine bio je i predsjednik i član Komisije CKSKBiH za istoriju. Dobitnik je brojnih priznanja i nagrada, među kojima izdvajamo Spomen-plaketu grada Sarajeva (1965), Plaketu SUBNOR-a Jugoslavije (1976), Dvadesetmojulsku nagradu (1977), te nagradu ZAVNOBiH-a za ukupan naučni opus (1988).

Naučno djelovanje profesora Nedima Šarca možemo promatrati na nekoliko razina: na individualnoj i institucionalnoj, zatim na naučno-istraživačkoj i vaspitno-obrazovnoj, a u okviru njegovog tematskog određenja mogli bismo kazati kako je potrebno razlikovati dva razdoblja: prvo, koje se odlikuje, uglavnom, bavljenjem historijom radničkog i sindikalnog pokreta, dok se drugo razdoblje odnosi na šire društvene, nacionalne i privredne teme historije Bosne i Hercegovine u razdoblju između dva svjetska rata i za vrijeme Drugog svjetskog rata. Konstanta u radovima profesora Šarca, bez obzira kojim temama se bavio, bila je temeljitost u istraživanju izvorne građe, kritički odnos prema literaturi, sveobuhvatnost u osvjetljavanju materije koju

obrađuje, kontekstualiziranje vlastitih istraživanja u šire prostorne i vremenske okvire. Bez obzira na značajan društveni angažman profesora Nedima Šarca, u njegovim naučnim radovima se ne osjeća nikakva tendencioznost i ideološka angažiranost. U njegovim djelima nećemo naići ni na kakve apologetske tonove.

Naučni rad profesora Nedima Šarca po mnogo čemu se može okarakterizirati atributima pionirskog poduhvata. Svojim ozbiljnim i minucioznim arhivskim istraživanjima o historiji radničkog pokreta, Nedim Šarac je utemeljio metodološke osnove historiografije o radničkom pokretu u Bosni i Hercegovini, i presudno utjecao na pravce njenog daljeg razvoja i definiranja naučnih modaliteta integriranja radničke klase u tokove opće političke historije na bosanskohercegovačkim prostorima.

Osim toga, Nedim Šarac je jedan od utemeljivača Instituta za istoriju, a dao je i veliki doprinos oblikovanju Fakulteta političkih nauka. Profesor Nedim Šarac je na tom fakultetu utemeljio predmet "Politička istorija naroda Jugoslavije sa osnovama opšte istorije 19. i 20. vijeka". Možemo sa sigurnošću tvrditi kako su se ove dvije institucije (FPN i Institut za istoriju) relativno brzo, zahvaljujući i velikom doprinosu profesora Nedima Šarca, razvile u kadrovski i po naučnom doprinosu, ugledne ustanove u Bosni i Hercegovini.

Naučni opus prof. dr. Nedima Šarca obuhvata 8 monografija, 135 studija, članaka i priloga, 11 kritičkih osvrti i 5 knjiga građe. Neki od tih radova objavljeni su na njemačkom, engleskom, francuskom i talijanskom jeziku. Vremensko razdoblje kojim se prof. Šarac naučno bavio obuhvata drugu polovicu 19. i prvu polovicu 20. stoljeća. Uglavnom se bavio razdobljem od 1878. do 1945. godine. Tematski, taj opus je veoma raznolik. U početku su to teme o profilu, razvitku i djelatnosti radničkog pokreta; zatim agrarni i nacionalni odnosi; ustavno uređenje jugoslavenske države i položaj Bosne i Hercegovine u toj državi; društveni, politički i privredni život Bosne i Hercegovine u razdoblju između dva svjetska rata; narodnooslobodilački rat u Bosni i Hercegovini; uloga ličnosti u historiji Bosne i Hercegovine.

Prve radove profesor Šarac je objavio početkom 1950-ih godina u vrijeme kada se problematika historije radničkog pokreta tek stidljivo pojavljivala na horizontu interesa malobrojnih historičara, koji su se dotad pretežno bavili starijim razdobljima naše historije. Profesor Šarac tada objavljuje kraće članke, sažete poput enciklopedijskih natuknica, ali je ubrzo uslijedila knjiga pod naslovom *Položaj radničke klase u Bosni i Hercegovini pod austrougarskom okupacijom 1878-1914* (Beograd, 1951), a zatim i knjiga *Sindikalni pokret u Bosni i Hercegovini do 1919. godine* (Sarajevo, 1955). Premda je profesor Šarac, u skladu sa svojom ljudskom skromnošću, ovu knjigu naslovio tek kao "hroniku", ona je, ipak, pokazala sve odlike bogato dokumentiranog prikaza historije sindikalnog pokreta u Bosni i Hercegovini u doba austrougarske vladavine. Periodizacija, kao i mnoge ocjene koje je prof. Šarac dao o

sindikalom pokretu u ovom razdoblju, nije doživjela gotovo nikakve izmjene u našoj historiografiji u narednim razdobljima.

Vrijeme od 1955. do 1975. prof. Šarac je proveo u istraživanjima arhivske građe i predavanjima na Fakultetu političkih nauka. To je rezultiralo pojavom knjige o Gojku Vukoviću, te *Političke istorije naroda Jugoslavije 1878-1945*. Zatim je uslijedila najznačajnija knjiga profesora Šarca – *Uspostavljanje šestojanuarskog režima 1929. sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu* (Sarajevo, 1975). Ova knjiga, koju je naučna kritika ocijenila jako afirmativno, donijela je profesoru Šarcu ugled serioznog i svestranog poznavatelja političke istorije Jugoslavije između dva svjetska rata.

Nakon ove temeljne knjige, profesor Šarac je 1981. objavio još jednu knjigu *Teme naše novije istorije. Istoriografski prilozi*, koja obuhvata njegove najznačajnije radove o radničkom pokretu koje je on objavljivao od početka 1960-ih do kraja 1970-ih godina.

Zatim je uslijedio rad na projektu *Historija naroda Bosne i Hercegovine*, u okviru kojeg je prof. Šarac napisao veliku studiju, obima preko 200 stranica, o društvenom, političkom i privrednom životu Bosne i Hercegovine od 1925. do 1932. godine. Ovaj rukopis, koji je zbog različitih intriga svojstvenih našoj sredini, ostao neobjavljen u Nedimovoj ostavštini, zaslužuje našu pozornost u smislu uredničkih poslova i angažiranja štamparije.

Osim naučno-istraživačkog rada ostala je zapažena i njegova profesorska djelatnost na Univerzitetu. Za 21 godinu profesorske aktivnosti prošao je kroz sva nastavna zvanja – od predavača na Visokoj političkoj školi do redovnog profesora Univerziteta. Studenti koji su slušali njegova predavanja prepričavaju kako je uspijevao uspješno kombinirati predavanja sa rezultatima vlastitih naučnih istraživanja. Sigurno bi i mi danas iz toga mogli puno naučiti.

Značajan je i doprinos profesora Šarca u objavljivanju arhivske građe, izradi stručnih publikacija, pisanju kraćih priloga za prvo i drugo izdanje *Enciklopedije Jugoslavije*. Isto tako, bio je član redakcija brojnih časopisa (*Pregled, Godišnjak Društva istoričara BiH, Glasnik Arhiva i Društva arhivskih radnika, Opređeljenja* i drugih) i davao veliki doprinos njihovom naučnom profiliranju.

Profesor Nedim Šarac je već 20 godina bio u mirovini i nije aktivno bio prisutan u našoj nauci. Povukao se u svoj dom, živio mirno i nenametljivo, usidrio lađu k obali, ali nam je svima bilo vrlo važno čuti njegovo mišljenje o onome što mi u Institutu radimo, o kvalitetu naših publikacija i naučnih skupova. Nekoliko posljednjih godina redovito je bio s nama na tzv. Danu Instituta, kada se svi saradnici Instituta (i oni koji su otišli u mirovinu i oni koji tek počinju svoj naučni hod), sastaju i družu. Prisjećam se s kolikim sam zadovoljstvom prije nekoliko godina predstavio pro-

fesora Nedima Šarca mladim saradnicima Instituta, koji su do tada samo čitali njegove knjige. U decembru 2007. nije ga bilo s nama. Uljudno se ispričao, ali nam je poželio uspjeh u radu.

Nama sada ostaje da mu se zahvalimo na svemu što je činio za nas, za razvoj historijske nauke, za razvoj naših naučnih institucija (prije svih Instituta za istoriju, ali i Fakulteta političkih nauka i Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine). Također smo mu zahvalni na pozitivnom ličnom primjeru načina rada i životnog stila. Hvala, profesore! Od Vas smo imali šta naučiti! ■

Husnija Kamberović

DR. RASIM HUREM (1927-2008)

Devetog jula 2008. godine zauvijek nas je napustio naš prijatelj i kolega, višegodišnji naučni saradnik dr. Rasim Hurem. Rođen je u Rogatici 15. decembra 1927. godine.

Osnovno školovanje završio je u rodnom mjestu, srednjoškolsko u Mostaru (Učiteljska škola), a Filozofski fakultet Odjek za historiju u Sarajevu 1958. godine.

Nakon nekoliko godina učiteljovanja i diplomiranja na Filozofskom fakultetu, zaposlio se u Institutu za proučavanje istorije radničkog pokreta. Institut je počeo sa radom 1. januara 1959. godine, a istog datuma u njemu je zasnovao radni odnos Rasim Hurem. Zbog toga se dr. Rasim Hurem može smatrati jednim od osnivača i utemeljivača Instituta za proučavanje istorije radničkog pokreta. S malim prekidom od dvije godine (od avgusta 1960. g. do 1. 12. 1962. g. radio je u Radničkom univerzitetu u Zenici). Najveći dio radnog staža, ukupno 29 godina, proveo je u Institutu u kojem je penzioniran 1. februara 1992. godine. Ubrzo nakon penzioniranja dr. Rasim Hurem je bio prisiljen napustiti svoj stan na Grbavici i preseliti u slobodni dio grada. Od 1. novembra 1992. do 15. juna 1996. godine bio je angažiran u Ministarstvu odbrane Republike BiH. Nekoliko godina poslije Dayton, kao gostujuć profesor, predavao je savremenu istoriju na Filozofskom fakultetu u Tuzli.

U Institutu za istoriju je stekao sva naučna zvanja, od asistenta do naučnog saradnika.
